

Udsigt over det kgl. danske Landhusholdnings- selskabs Historie i forrige Aarhundrede.

Det havde været mit Ønske i Anledning af Landhusholdnings-
selskabets Hundredeaarsfest at skrive dets Historie, og jeg har
allerede i flere Aar samlet Materiale dertil. Men de store
Kraav, som i det sidste Aar i mange Retninger ere gjorte til min
Tid, have hindret mig i at bringe dette Forfæt til Udførelse,
og jeg maa derfor indskrænke mig til at levere en Fortegnelse
over Selskabets Præsidenter, Sekretærer og Kasserere i det
første Hundrebaar af dets Bestaaen, samt en Fortegnelse over
Medlemmernes Antal i forskjellige Aar, sædvanlig hvert 5te Aar,
undtagen hvor særegne Omstændigheder gjorde det ønskeligt at
vælge andre Aar, saaledes som naar Medlemstallet i en vis
Aarrække naaede sit Maximum eller Minimum, eller hvor
Oplysninger manglede for enkelte Aar, hvilket vilde gjøre Tallene
mindre korrekte. Hr. Sekretær Hannemann har uddraget
Medlemslisten af Regnskaberne, og derfor kan Antallet af de
bidragydende Medlemmer gives med største Nøjagtighed.

Til disse Fortegnelser vil jeg knytte en kort Udsigt over Sel-
skabets Historie i forrige Aarhundrede, et Tidsrum som jeg har valgt,
fordi det maa ansees for at være mindst kjendt af den nu-
levende Slægt. Baade fordi den er bestemt for et Tidsskrift,
som kun kan anvende en mindre Plads dertil, og fordi den
er skreven i en travl Tid, bestandig afbrudt af andre Forret-

ninger, kan den kun blive fragmentarisk; jeg haaber i en senere roligere Tid, at kunne meddele den fuldstændige Historie.

Den første Idee til Selskabets Stiftelse udgik fra Capitain Hirschnach, en Mand, der allerede tidligere havde viist Interesse for offentlige Anliggender. Han sammentraadte med nogle flere bekendte Mænd, deriblandt den bekendte Naturforsker D. F. Müller og Profesorerne Dons og Riisbrigh, og de besluttede at stifte et Præmieselskab, hvortil Pengene skulde staves tilveje ved at hvert Medlem bidrog 10 Rdl. dansk Courant aarlig, og 1768 udkom „Grund=Regler for det danske patriotiske Præmie=Selskab, oprettet i Kjøbenhavn 1768“.

Det lykkedes imidlertid ikke at faae mange Mænd til at slutte sig til Sagen; det store aarlige Bidrag, 10 Rdl. Kurant eller 16 Rbdl., som dengang betød meget mere end nu, maatte naturligvis affrække mange, og Sagen vilde sandsynligvis være hændet, hvis ikke Statsøkonomen Chr. Martfeldt, som ved denne Tid var vendt tilbage fra en syvaarig Udenlandsrejse, havde støttet den. Han sluttede sig til de Mænd, som havde sat Sagen i Bevægelse, blev Sekretær, fik Selskabets Navn forandret og udarbejdede en ny og meget udførlig Plan i 19 Kapitler og 309 Paragrafer, som udkom i Begyndelsen af 1769 under Titel: „Plan og Indretning for det danske Land=Huusholdnings Selskab, oprettet for at opmuntre ved Priser og Premier Landmanden, Kunstneren og Handelsmanden udi Hans Kongelige Majestæts samtlige Riger og Lande“.

Efter denne Plan vare Medlemmerne delte i 10 Klasser, hørende til Agerdyrkning, Fiskeri, forskjellige Industrigrene, Konstens Anvendelse paa Industrien samt Handelens Fremme og Koloniernes Udvikling, men denne Inddeling kom vistnok aldrig til Udførelse og opgaves i de senere Love. Selskabets Bestyrelse bestod af en Præsident, som skulde være en Stormand og var at betragte som en Slags Patron, men ikke behøvede at give sig af med Bestyrelsens Enkeltheder, og 2 Vicepræsidenter,

som nærmest havde Ledelsen af Selskabets Anliggender; men da det var bestemt at afholde ugentlige Møder, blev det Medlemmerne, som ved Afstemning direkte afgjorde Sagerne, og det var da navnlig Forslag til Præmier og de indsendte Prisskrifters Bedømmelse, som fortrinsvis vilde komme til at bestjæftige Selskabet.

Planen overrastes Kongen paa hans Fødselsdag den 29. Januar 1769, som blev betragtet som Selskabets egentlige Stiftelsesdag, og som er anført paa de ældre Segl og Medailler; men Selskabets egentlige Virksomhed begyndte dog først i Efteraaret 1769. Fra d. 9. Febr. til d. 30. Novbr. holdtes der ingen Møder i Selskabet; dog var man ikke uvirksom, men søgte ved en omfattende Korrespondance at vække Interesse for Selskabet baade i de danske Provindser og i Norge.

Selskabet mødte den største Opmuntring fra Regjeringens Side. Grev J. H. Bernstorff, som dengang havde stor Indflydelse, havde nemlig allerede tidligere interesseret sig for Stiftelsen af et saadant Selskab, og d. 15. November 1765 havde Frederik den 5te endog understrevet et Reskript til et slikt Selskabs Stiftelse, dog vel nærmest bestemt til Opmuntring for de dengang anlagte nye Fabrikker, men Kongens Død hindrede Udførelsen.

Da Regjeringen imidlertid erkjendte, at den selskabelige Virksomhed ad privat Vej vilde udvirke mere, end om den selv stillede sig i Spidsen derfor, understøttedes Selskabet med Rundhaandethed. Den tillagde det Prædikat af „Kongeligt“, modtog Tilsagn om et aarligt Tilskud fra Kongen af 200 Rdl., medens der til Dannelsen af et fast Fond tilstodes 1000 Rdl. aarlig i 3 Aar; der lovedes Bærelser til Forsamling, Arkiv og Model-samling i en offentlig Bygning, og Selskabet erholdt Portofrihed, og da denne inddroges et Par Aar efter, fik det en Erstatning derfor af 200 Rdl. aarlig.

I Mødet den 29. Januar 1769 indbetalte Medlemmerne det første Aarsbidrag til Kassereren, Agent Hans Holt, der oprettede Adresskontoret, og som var blandt Stifterne. Det

udgjorde 220 Rbd., hvorefter Medlemstallet altsaa dengang har været 22. Allerede i Mødet den 9. Februar optoges 15 nye Medlemmer, og man skred da til at vælge Bestyrelsen, dog foreløbig kun de 2 Vicepræsidenter, som den egentlige Ledelse af Selskabets Anliggender var overdraget. Af de valgte Vicepræsidenter modtog kun Professor S. B. Dons Valget, men senere i Løbet af Sommeren valgtes ved skriftlig Afstemning Statsraad, Professor Hübner. Da ingen Bærelser endnu vare indrømmede Selskabet; afholdtes Møderne den første Winter i Professor Riisbrigh's Gaard i Studiestræde, og her samledes Selskabet første Gang den 30. November 1769. I denne Mellemtid var Medlemstallet betydelig forøget, og en Mængde indflydelsesrige Mænd vare indtraadte, deriblandt de tre Statsministre Bernstorff, Moltke og Rosenkrands, og med dem mange af den højere Embedsstand, Videnskabsmænd og større Rjøbmænd.

Men endstjøndt de fleste af Medlemmerne vare bosiddende i Rjøbenhavn, talte Selskabet dog et ikke ringe Antal Medlemmer baade i Norge og i de danske Provindsfer, som havde indmeldt sig, efterat Korrespondance var indledet med Biskopper og Amtmænd i Sommermaanederne, og i Begyndelsen af Aaret 1770 var Medlemstallet steget til 210.

I Januar 1770 skred man til Præsidentvalget, hvor navnlig de tre Statsministre vare paa Valg, og Grev Bernstorff fik de fleste Stemmer. Den 25. Januar mødte han første Gang i Selskabet, og da vedtoges de første Prisopgaver, som havde været forhandlede i tidligere Møder. Tallet var 20, nemlig 10 theoretiske og 10 praktiske, nogenlunde svarende til de Klasser, hvori Selskabets Melemmer efter Lovene vare delte. Da de udsatte Prisspørgsmaal give et godt Billede af de Retninger, hvori Selskabet tænkte at virke, og hvori det ogsaa arbejdede i en Række Aar, skulle vi her kortelig anføre dem.

Til theoretiske Prisspørgsmaal valgtes:

1. For den bedste Afhandling om de vigtigste Naturprodukter for Rigerne.
2. For Opdagelsen af Stenful.

3. For den bedste Afhandling om Fiskeriets nærværende Tilstand og mulige Flor.
4. For den bedste Sammenligning imellem danske og fremmede ældre Manufakturers Egenstaber.
5. Om det bekvemteste Hospitalsarbejde.
6. Om Tegnekunstens Udbredelse til Smaastæderne.
7. Om Befordring af Kjøbstædernes Opkomst.
8. For den bedste Historie om indenlandiske Handelshavne.
9. Om Dyrkning af indenlandske Produkter og Tilberedelsen af Varer fra Vestindien.
10. For den vigtigste Efterretning om nogen Konsts eller Nærings Forbedring for Negerne i Almindelighed.

De praktiske Gjenstande for Præmier vare:

1. For de Selvejerbønder, som vise sig villigst til Ophævelsen af Fællesskabet.
2. For de fleste levende Gjerders Plantning.
3. For den bedste Sildefaltning i Norge efter hollandsk Maade.
4. For Uldspinderi i Sjælland og paa Møen.
5. For de bedste danske Sukkerøger for Vestindien.
6. For den bedste Sæbe lig den fra Venedig og Marseille.
7. For Opfindelse af en Karre til at staaene Gadernes Brolægning.
8. For den største Mængde Pilebaand til Affætning i Handelen.
9. For den største Udførsel af dansk Ol til Vestindien.
10. For den anseeligste Kaffeplantning i Vestindien.

Disse Prisspørgsmaal bleve, forsaavidt de ikke vandtes, gjentagne i de følgende Aar.

Allerede den 11. Januar 1770 var imidlertid den første Belønning uddelt, nemlig til den sneyeste Fæstebonde Sorgen Christensen paa Frederiksgave Gods, som ved en Udebrand forlod Slutningen af sin egen Gaard for at redde en syg og hjælpeløs Nabo ud af Querne. Der tildeltes ham et Søldbæger med en passende Indskrift og en Gave i Kroner, ialt til 50 Rdl. Værdi.

Vi have opholdt os noget længe ved Selskabets begyndende

Virksomhed, fordi det viser de forskjellige Retninger, hvori man ønskede at gaa og virkelig ogsaa gik i en Række af Aar, indtil man efterhaanden kom til væsentlig at indskrænke sig til Agerbrugets Fremme. Vi kunne nu gaa raskere over de følgende Aar.

I Foraaret 1770 indrømmedes Selskabet efter det tidligere Løfte Plads i en offentlig Bygning, og den 10. Maj holdt Selskabet sit første Møde i det kongelige Palais i Kalleboderne eller som det sædvanlig kaldes Prindsens Palais, hvor det bestandig siden den Tid har havt sit Sæde.

Der indkom en Mængde Forslag til Selskabet baade i Form af Skrivelser og Modeller, og af disse havde naturligvis kun de færreste nogen Betydning. Forholdsregler mod Kvægsygen, som dengang i en lang Række af Aar havde været en Svøbe for Landet, gaves i Mængde, Forslag til nye Grubers Optagelse i Norge, Plove til at drive med Vind o. l., optog ofte lang Tid til Prøve og Forhandlinger, men ved Siden heraf kom dog ogsaa mange Ting, der siden have faaet Betydning. Saaledes begyndte man at henlede Opmærksomheden paa Kløveravl og Kartoffeldyrkning og søgte at fremme denne sidste ikke alene i Danmark og Norge, men ogsaa paa Island og Færøerne. Ogsaa for Indførelsen af bedre Plove gjorde Selskabet allerede i de første Aar store Opoffrelser, men da denne Del af Selskabets Virksomhed bliver omtalt for sig, kunne vi henvise dertil. Ogsaa interesserede Selskabet sig for Oprettelsen af mindre Teglværker paa Verne, som Bønderne selv kunde drive, for derved at skaffe Huse af brændt Sten istedetfor af klinede Lervægge, og i Norge for Fabrikation af Jern til Husbrug af Myremalm. Tvende Afhandlinger om disse Gjensstande af Præsten F. A. Dybsel i Sandby paa Volland og Lænsmanden Ole Evenstad i Østerdalen i Norge bleve belønnede af Selskabet og udbredte i et stort Antal Exemplarer.

Af større Foretagender, som Selskabet lod udføre, skulle vi nævne en Undersøgelse af de bornholmske Stenkulslejer, som foregik i Septbr og Oktbr 1770 af Hørgmester H. Blichfeldt

og Selskabets Sekretær Martfelt, og hvorom en trykt Beretning findes i 1ste Bind af Selskabets Skrifter.

Den 31 Januar 1771 holdt Selskabet sit første højtidelige Præmiemøde, hvor de tilkjendte Belønninger offentliggjordes og uddeltes til de Præmietagende, som vare nærværende. Blandt de forskjellige Afhandlinger, som bleve belønnede, skulle vi nævne en af Selskabets Sekretær Martfelt om Fedevarernes Behandling i Irland og Rjødregning i Hamborg, som tilkjendtes den større Gulmedaille. Selvejerbonden Jørgen Christensen i Korseberg i Fyen tilkjendtes for særdeles Flid ved sin Gaards Dyrkning og Bygning den større Sølvmedaille, et Sølvbæger, samt et større naturvidenskabeligt Værk og optoges som Selskabets korresponderende Medlem.

Selskabets Medlemstal var nu steget til 240 ordentlige Medlemmer, hvortil endnu kom 69 korresponderende, og derved holdt det sig i de nærmest paafølgende Aar. Det største Medlemstal i denne Periode, nemlig 351, naaede Selskabet 1781. Det var fremkaldt ved Cirkularerne, som Selskabet i de nærmest foregaaende Aar havde ladet udgaa til Stiftamtmand og Biskopper i Danmark og Norge, og hvori det havde givet en Beretning om sin Virksomhed og udstedt Opfordring til fædrelandsfindede Mænd til at indtræde i Selskabet.

Grev Bernstorff døde d. 19 Februar 1772, og Selskabet tabte saaledes en Præsident, som med den største Deltagelse havde fulgt dets Udvikling og utvivlsomt i den første Tid bidraget væsentlig baade til den Understøttelse, som det fandt hos Kongen, og den Deltagelse, der vistest det ved at saamange høitstaaende Mænd indtraadte som Medlemmer. I Selskabets Bestyrelse tog han dog næppe væsentlig Del, da han allerede d. 15. Septbr. 1770 var affkediget og fra den Tid opholdt sig paa sine Godser og i Hamborg. Selskabet lod foreløbig Præsidentposten ubesat, dels vel fordi man ikke fandt nogen passende Personlighed, men vistnok ogsaa fordi den Organisation, der var indført ved de oprindelige Love, i flere Henseender havde viist sig

ufuldkommen, og man tænkte paa at forandre disse, kun ønskede man endnu at samle mere Erfaring, før Forandring foretoges.

I Marts 1774 nedsattes et Udvalg eller en Kommission, som det dengang hed, af 11 Medlemmer, hvoraf Grev E. D. Reventlow til Christianshavn, der siden blev saa berømt ved Reformationen i Landvæsenet, var det første Medlem, og dette Udvalg udarbejdede de nye Love, som efter i en Række af Møder at være forhandlede i Selskabet bleve vedtagne den 6 Oktbr. 1774, og skjøndt forskjellige Gange omarbejdede og meget simplificerede dog i Hovedsagen have holdt sig indtil vore Dage. Efter Bestemmelsen i disse Love kom Bestyrelsen til at bestaa af 3 Præsidenter; de 2 hidtilværende Vicepræsidenter Abildgaard og Bugge bleve Præsidenter tilligemed Capitain H. Gerner; den gamle Klasseinddeling, som næppe nogenjinde har havt nogen Betydning, faldt bort, og der dannedes 4 Kommissioner, nemlig en for Agerdyrkning, en for Kunst og Fabriker, en for Handel og en for Selskabets Love, og de havde at afgive Betænkninger over de indkomne Sager. Kommissionernes Antal forøgedes senere med 2, nemlig 1777 med en for Præmiefristerne, og da den ene Agerdyrkningskommission fandtes at være overbebyrdet, dannedes en 2den Agerdyrkningskommission, som oprettedes 1780. Disse 6 Kommissioner bestode indtil 1859, da de sloges sammen til een stor Kommission.

De ugentlige Møder i Løbet af Winterhalvaaret, hvor alle Sager forelagdes Medlemmerne til Forhandling og Beslutning, og de 4 Fjerdingaarsmøder, hvor vigtigere Sager, som Forandringer i Love og Vedtægter, Ansættelse af Betjente o. l., foretoges, bibeholdtes i de nye Love, men man ser af Selskabets Forhandlingsprotokol, at det ofte har været vanskeligt at faae det fornødne Antal Medlemmer, nemlig 13 til et ugentligt og 17 til et Fjerdingaarsmøde, samlede; skjøndt Minimum af Medlemstallet ved en Bestemmelse af 24 Decbr. 1777 blev nedsat til 9 ved et ugentligt og 13 ved et Fjerdingaarsmøde, kunde ofte ingen Forretninger foretages i Møderne af Mangel paa det tilstrækkelige Antal Medlemmer. 1782 afholdtes saaledes 29

Møder, hvoraf de 11 vare ufuldtallige; 1783: 32, hvoraf ligeledes 11 vare ufuldtallige; 1784: 33, hvoraf 8 ikke havde det tilstrækkelige Antal Medlemmer. Mødernes Tal indskrænkedes derfor efterhaanden; 1791 afholdtes 14 Møder, 1792: 11, 1793: 15, 1794: 16 o. s. f., og endda kunde det hændes, at enkelte Møder vare ufuldtallige, og man seer af de Møder, hvor Afstemning har fundet Sted, at Medlemstallet sjældent har været 20, og mange Gange kun just det nødvendige, for at et Valg kunde finde Sted. Om Sommeren holdtes i Reglen ingen Møder fra Maj til Oktober; de i den Tid indkomne Sager bleve, naar de ikke taalte Opsættelse, afgjorte af Bestyrelsen, efterat Kommissionernes Betænkninger vare indhentede, og da Kommissionerne bestode af Sagkyndige, der kunde forudsættes med Interesse at omfatte den Klasse Sager, de behandlede, blev de mere og mere almindelig, at alle Sager, som Bestyrelsen ikke selv troede at kunne fatte Beslutning om, afgjordes, efterat Kommissionerne vare hørte, og kun vigtigere Sager forelagdes Møderne til Afgjørelse.

Efter Lovene af 1774 skulde Selskabet have en Patron, som kunde understøtte dets Anliggender hos Kongen. Da man henvendte sig til Arveprinds Frederik for at formaa ham til at overtage Patronatet, henviste han til den syvuarige Kronprinds Frederik, som modtog Valget og første Gang mødte ved Præmiemødet den 31 Januar 1775, hvor han uddelte Præmierne. Han vedblev i 30 Aar at møde i Selskabet ved dets Højtidsmøder, hvert Aar naar han var i Byen, og i hans Fraværelse opfattes det i Reglen. Ogsaa som Konge viste han Selskabet gennem hele sin Regjeringstid, den største Interesse og Naade. Det er ham, som Selskabet for en stor Del skylder sit faste Fond, hvorved det fattes i Stand til at vedblive at virke under trange Tider, hvor Landmændenes Kaar vare saa ringe, at de ikke kunde støtte Selskabet, men tværtimod trængte til dets direkte Understøttelse og Opmuntring.

Den nærmeste direkte Følge af Kronprinds Frederiks Overtagelse af Patronatet var, at Selskabet den 29de Januar 1776.

fik et kongeligt Patent paa de tidligere gennem Grev Bernstorff meddelte Begunstigelser, og at Selskabet fik de 2000 Rbd. udbetalte, som tidligere vare lovede til Dannelsen af et fast Fond, samt et bestemt Tilfagn om et Tilskud af 200 Rbd. aarlig istedetfor den tidligere Portofrihed. 1781 tilstodes Selskabet aarlig 1000 Rbd. af Fonden ad usus publicum, til Præmiernes Forøgelse, som vel ogsaa nærmest maa tilskrives Kronprindsens Interesse for Selskabet.

Selskabets største aarlige Udgift var til Præmierne i Penge og Medailler og udgjorde i Almindelighed 3000 Rbd. danst Kurant, undertiden mindre men i enkelte Aar meget mere, i 1781 saaledes 4441 Rbd., naar Medaillerne regnes til Penge. Der uddeltes større og mindre Guldmedailler, større og mindre Sølvmedailler og Pengepræmier, hvortil ofte Regjeringen eller Private bidroge ved gennem Selskabet at udsætte Præmier i enkelte bestemte Djeemed; i en Række af Aar udsattes saaledes Præmier af Regjeringen for Tobaksavl paa Kjøbstadsjorder og for Hør og Hampeavl. Guldmedaillerne gaves mest til Godsejerne, som havde foretaget større Forbedringer ved deres Fordegods, Forfattere af fortrinlige Afhandlinger, Mænd, der indførte en ny Industri o. lg.; Sølvmedailler og Pengepræmier for en utallig Mængde Foretagender og for Afhandlinger over forskellige Gjenstande, som laa under Selskabets Virksomhed; som de hyppigste kan nævnes Ophævelse af Fællesstab, Afledning af stabeligt Vand, Plantning af levende Hegn i Danmark og Sætning af Stengjærder i Norge og paa Island, Kløveravl, Humleavl, Pileplantning, Kartoffelavl paa Island og Færøerne, Biavl, Saltvandsfiskeri i Norge, Sælhundefangst ved de danske Der, Husflid ved Forfærdigelse af uldne og linnede Tøjer, Spind paa totenede Rokke af Børn i Fristolerne og endelig ogsaa for Haandværksarbejder af en ny eller forbedret Art. At Selskabet ved disse Præmier fremkaldte Interessen for Fremgang og Rappelyst i alle Stænder er utvivlsomt, og Spiren blev lagt til mange af de Foretagender, som fiden, da Landboreformen kom, gav vort Agerbrug en ny Skikkelse.

Det var i denne Periode, at den store Kamp foregik, som endte med Stavnshaandets Ophævelse og de nye Landbolove. Paa hvilken Side, Selskabet her stod, kan man ikke være i Tvivl om, naar man veed, at Grev Reventlov tog ivrig Del i Selskabets Anliggender, og at Etatsraad Hansen var Selskabets Præsident fra 1782—84 og Christian Colbjørnsen fra 1788—93. Imidlertid holdt Selskabet sig saavidt mulig udenfor den egentlige Kamp og søgte at virke ved at opmuntre til et forbedret Agerbrug. Dog kunde det ikke ganske holde sig borte, da der i det saakaldte Tillidsbrev fra en Del jydskke Forbrotter gjordes Selskabet den Bebrejdelse, at det havde udsat en Pris for den, som vilde angive de bedste Midler til at nedsætte Gudsfernes Værdi; efterat Sagen var bragt frem i et Fjerdingaarsmøde bemyndiges Bestyrelsen til i Adresse-Kontorets Efterretninger og den Berlingske Avis efter bedste Skjønne at imødegaa denne Bestyldning.

I Juli 1787 maatte Selskabet sammenkalde overordentlige Møder i Anledning af at dets fortjenstfulde Sekretær Etatsraad Martfeldt, som sikkert har havt en væsentlig om ikke den væsentligste Del i dets hele Udvikling, blev angreben af en Slags Vanvid, idet han ansaa sig for et særegent Guds Sendebud og begyndte at skrive Artikler i Aviserne undertegnede Martfeldt-Elias. Efterat Lovkommissionen var hørt, blev det i Mødet den 16 August 1787 besluttet at fritage Etatsraad Martfeldt for Sekretærforretningen, der overtoges af den hidtilværende Fuldmægtig D. Didrichsen, som vedblev at fungere, indtil han efter Martfeldts Død, i Februar 1790, udnævntes til Selskabets Sekretær.

I denne Periode arbejdede Selskabet, foruden at fortsætte sin tidligere Virksomhed, meget paa Forædlingen af vore Kornvarer, som lod saa overordentlig meget tilbage at ønske. Det lod foranstalte en Række Forsøg over Korntørring, som lededes af Commandør capitain Gerner, men afbrødes ved hans Død, og bleve først i en senere Periode igjen fortsatte med Iver. En af de

extraordinære Præmier, som udsattes i Anledning af Kronprindsens Formæling, var „Om de danske Kornvarers Forædling“, men fremkaldte ikke nogen fyldestgjørende Besparelse.

Endnu skal fremhæves, at Selskabet 1796 gjorde Skridt til Indførelsen af Tærskemaskiner, og omtrent ved samme Tid søgte at bringe Hakkelsesmaskiner i Brug.

Et Skrift af stor Betydning, som 1797 belønnedes med den store Guldmédaille var: „Anvisning til et velindrettet Jordbrug for Gaardmænd og Husmænd, som have faaet deres Jorder udstiftede af Fællesskab“, af H. S. C. Hoegh, Sognepræst i Gjentofte. Det er 3 Gange oplagt og vedblev til langt ind i dette Aarhundrede at være den bedste Anvisning for mindre Jordbrugere, og vil endnu i dette Øjeblik kunne læses med Interesse.

Fra 1782 fik Selskabet Tilladelse til i hvert Aars Almanak, at lade indrykke en lille Afhandling om Agerbruget, Landalmuen især til Tjeneste, som er fortsat til vore Dage, og endnu bestandig vedbliver.

Til Slutning skulle vi endnu omtale Selskabets Skrifter, hvoraf 6 Bind udkom i det forrige Aarhundrede. Det 1ste Bind udkom 1776, 2det og 3die 1790, 4de 1794, 5te 1797, 6te 1800 og 7de, hvormed den ældre Samling sluttedes, 1804; altsaa som man seer med temmelig stor Afbrydelse. De indeholdt et Uddrag af de af Selskabet belønnede Afhandlinger, og blandt disse naturligtvis en Del som have tabt deres Værdi, men ogsaa nogle som endnu kunne læses med Nytte, og ikke bør være ukjendte for den, som interesserer sig for Agerbrugets tidligere Tilstand her i Landet og dets gradvise Udvikling. Hvad der maa betragtes som særdeles heldigt er, at efter Lovene begyndte hvert Bind med en Udsigt over Selskabets Historie, om det end skete noget sent, idet Bindet, som udkom 1794, kun indeholdt Forhandlinger til 1778, og det sidste Bind fra forrige Aarhundrede meddelte dem kun til 1787. Alligevel afgiver det et vigtigt Bidrag til Selskabets Historie, og det har ogsaa

for mig været en stor Hjælp ved Samlingen af disse Bemærkninger.

De efterfølgende Fortegnelser over Selskabets Præsidenter, Sekretærer og Kassere give kun Navnene paa et ringe Tal af de Mænd, som have arbejdet for Selskabet med Nidkjærlighed og Uegennytte, og alle de Mænd, der høre til den Periode, jeg her har omtalt, ere forlængst gaaede bort. Deres Gjerning er dog ikke bortdøet, og vi tør haabe, at ogsaa kommende Slægter skulle nyde Godt af deres Arbejde og fortsætte det i samme Aand.

Frederiksberg, d. 28. Juni 1869.

B. S. Jørgensen.

**Fortegnelse over Præsidenter, Sekretærer og Kassere ved
det kgl. Landhuusholdningselskab samt over Medlems-
tallet til forskjellige Tider fra 1769—1869.**

Præsidenter i det kgl. Landhuusholdningselskab.

Grev S. H. E. Bernstorff	fra 11. Januar 1770
	til sin Død i Februar 1772
Profesfor Dr. J. B. Dons*)	fra 9. Februar 1769
	til 1. April 1773
Justitsraad M. Hübnér*)	fra 30. Novbr. 1769
	til 7. Juli 1774
Overlandmaaler Th. Bugge*)	fra 1. April 1773
	til 24. Decbr. 1783
Profesfor Dr. P. C. Abildgaard*)	fra 7. Juli 1774
	til 31. Decbr. 1778

*) Valgte som Vicepræsidenter, da Selskabets Bestyrelse bestod af een Præsident og to Vicepræsidenter. Ved Lovens Forandring 6. Oktober 1774, da Bestyrelsen kom til at bestaa af 3 Præsidenter, indtraadte Bugge og Abildgaard som Præsidenter.

Commandeurcapitain H. Gerner . . .	fra 6. Oktbr.	1774
	til 30. Decbr.	1779
og fra 24. Decbr. 1783 til sin Død i Decbr.		1787
Professør B. G. Sporon	fra 31. Decbr.	1778
	til 27. Decbr.	1781
Professør J. M. Geufs	fra 30. Decbr.	1779
	til sin Død i Novbr.	1786
Statsraad B. A. Hansen	fra 27. Decbr.	1781
	til 29. Decbr.	1784
Justitsraad D. Malling	fra 29. Decbr.	1784
	til 27. Decbr.	1798
Cancelliraad C. A. Fabricius	fra 4. Januar	1787
	til 8. Januar	1795
Justitsraad Chr. Colbjørnsen	fra 31. Januar	1788
	til 20. Februar	1794
Generaladjutant P. Løvenørn	fra 20. Februar	1794
	til 15. Januar	1806
Justitsraad J. P. Rosenstand=Goiske .	fra 8. Januar	1795
	til 28. Decbr.	1797
og fra 30. Decbr. 1807 til 27. Oktober		1808
Professør J. Kjerulf	fra 28. Decbr.	1797
	til 25. Januar	1804
Generalmajor C. F. Waltersdorff . .	fra 27. Decbr.	1798
	til 31. Decbr.	1801
Statsraad C. R. Grove	fra 31. Decbr.	1801
	til 9. Januar	1805
og fra 16. Decbr. 1812 til 11. Decbr.		1816
Justitsraad C. H. Pram	fra 25. Januar	1804
	til 31. Decbr.	1806
Statsraad P. H. Graah	fra 9. Januar	1805
	til 30. Decbr.	1807
Justitsraad P. F. Skibsted	fra 15. Januar	1806
	til 24. Decbr.	1811
Statsraad P. C. Zenthen	fra 31. Decbr.	1806
	til 30. Decbr.	1818

Geheimeconferensraad J. Collin . . .	fra 29. Marts 1809	til 11. Maj 1855
Høiesteretsadvocat Haagen	fra 29. Januar 1812	død samme Aar.
Geheimeconferensraad A. S. Ørsted .	fra 8. Januar 1817	til 19. Decbr. 1855
Rammerraad J. E. Drewsen	fra 30. Decbr. 1818	til 22. Decbr. 1830
Statsraad B. F. Johnsen	fra 22. Decbr. 1830	til 18. Decbr. 1839
Statsraad J. J. Unsgaard	fra 18. Decbr. 1839	til 20. Decbr. 1848
Statsraad C. Neergaard	fra 20. Decbr. 1848	til sin Død i Juli 1850
Geheimeconferensraad F. B. Treschow	fra 18. Decbr. 1850	til 15. Maj 1855
Geheimeconferensraad F. J. Tillisch .	fra 30. Juni 1855	til 19. Decbr. 1860
Greve C. E. S. Danneffjold-Samsøe	fra 31. Oktober 1855	til 19. Decbr. 1860
Profesfor B. S. Jørgensen	fra 19. Decbr. 1855	
Statsraad A. L. Drewsen	fra 19. Decbr. 1860	til 19. Decbr. 1866
Statsraad C. Tesdorpf	fra 19. Decbr. 1860	
Greve L. H. E. H. Holstein	fra 19. Decbr. 1866	

Sekretærer i det kgl. Landhuusholdningselskab.

Statsraad Chr. Martfeldt	fra 25. Marts 1769	til sin Død i Februar 1790
(dog fritaget for Forretningerne	fra 16. August 1787)	
Justitsraad D. Dibriksen	fra 25. Marts 1790	til 19. Septbr. 1802
Profesfor J. W. Horneman.	fra 20. April 1803	til 31. Decbr. 1817

- Justitsraad F. C. Hald fra 29. Marts 1826
 til sin Død i Maj 1868
 (ansat ved Kontoret som Assistent og Fuldmægtig fra
 Januar 1818).
- Polyt. Kandidat D. B. K. Hannemann fra 16. Decbr. 1868

Kasserer ved det kgl. Landhusholdningselskab.

- Agent H. Høff fra Selskabets Oprettelse
 til Udgangen af 1779
- Kammerraad F. Dræby fra 6. Januar 1780
 til 31. Decbr. 1788
- Statsraad Martini fra 1. Januar 1789
 til Oktbr. 1812.
- Kammerraad E. Borch fra Oktbr. 1812, død
 i Foraaret 1850
- Kammerassessor G. Collin fra April 1850
 til 31. Decbr. 1860
- Justitsraad B. E. H. E. Dorn . . . fra 1. Januar 1861
 til Januar 1868
- Bogholder B. S. B. Faber. fra Januar 1868

Medlemstallet i det kgl. Landhusholdningselskab
 til forskjellige Tider.

Aar.		Bidragydende.	Bestandige.	Korresponderende.
1769	(April)	110	"	"
1770	—	210	"	39
1775	—	266	"	83
1780	—	345	14	83
1781	—	380	13	81
1785	—	282	16	75
1790	—	218	16	63
1794	—	204	18	61
1800	—	193	20	51
1802	—	180	24	46
1805	—	259	37	39

Mar.		Bidragydende.	Vestandige.	Korresponderende.
1810	April	287	48	49
1813	—	270	46	49
1817	—	364	53	49
1820	—	333	50	52
1825	—	232	50	50
1830	—	173	42	20
1835	—	134	44	17
1840	—	101	26	17
1845	—	77	26	16
1850	—	55	28	15
1854	—	40	22	13
1855	—	43	24	15
1858	—	79	27	12
1859	—	214*)	27	11
1860	—	226	25	10
1865	—	255	26	6
1866	—	267	25	6
1867	—	306	25	6
1868	—	373	25	6
1869 (Slutn. af Juni).		446	25	6

*) 133 Medlemmer indtraadte i Selskabet den 29. Marts 1859, Halv-
hundredaarsdagen for Geheimeconferensraad Collins Valg til Sel-
skabets Præsident.
